

ҚУЁШНИ – ИССИҚНИ СОҒИНИШ ИЗТИРОБИ

(Самандар Воҳидов шеърлари асосида)

DOI: 10.53885/edinres.2021.49.53.051

Сафарова Ҳилола Охунжоновна,

БухДУ ўзбек тили ва

адабиёти кафедраси доценти

Аннотация. *Шоир куз тасвиридан қиш манзаралари тасвирига ўтиб: "Қиш тонгидаги туш" (1977), "Қишлоқда қор ёққан кун" (1988), "Қорда қолган гул" (1991), "Янги йил келади оппоқ отида" (2001), "Қиш лавҳалари" (1986-87), "Февраль" (2001) каби қатор шеърларини ёзди.*

Калит сўзлар: *Самандар Воҳидов шеърляти, қуёш, ҳарорат, соғинч*

Айтайлик, "Қиш лавҳалари" тўрт бўлимдан иборат бўлиб, биринчи бўлимида қишнинг бошланиши манзараси майсалардан яшилликнинг кетиши "қувончидан қора ранг соча" бошлаган қарғаларнинг "терақлару толларга қора кафан кийдириши" фонида тасвирланган. Қиш қора рангда намоён бўлса-да, ер ҳали ўз бағрида "яшил мулки бехатар" сақланаётганини, улар эрта-индин яна ям-яшил майса бўлиб ўсишини билса-да, лекин "дунёни қора рангда кўриб дилхун инграши" тасвирланади. Иккинчи бўлимда қишга арча ва қайин муносабатлари фонида ахлоқий баҳо бериш йўлидан борилади. Қаранг-а, "қиш қаҳридан яланғоч қайин" арчани қор ёққан сайин яшнаб боришини кўриб, "бахорни ҳам шу либосда кутиб олди, ёзни ҳам шу кийимда алдади, энди ишга ҳам шу кўйлакда ноз қияпти" деб суюқоёқликка чиқариб таъна қилади. Ўз навбатида арча ҳам қайинга баҳорга вафо илмади, баҳор ҳады этган кўйлакни "изғиринга тарож қилдириб", оппоқ баданини кўз-кўз қилиб, "қиш кўйнига яланғоч кирган" беҳаёга менгзайди. Шу тариқа шоир арча тимсолида гўзаллигини пеш қилувчи танноз қизлар ва қайин тимсолида ярим яланғоч юришни одат қилган беҳаёлларга шаъма қилади.

Шеърнинг учинчи бўлимида оппоқ қор билан қопланган далалар ва уларга қўнган қора қарғалар – оппоқ қоғоз ва унга сачраган сиёҳга менгзалса, булутлар сарбонидан ажралган карвондай талмовсираб йўрғалиши манзараси чизилиб, қиш ҳақидаги тасаввур тўлдирилади, мукаммаллаштирилади. Қиш ҳатто балхий тутнинг панжаларини ҳам зирқиратган, шу боис у исиниб олиш мақсадида қуёшга ҳар қанча қўл чўзмасин, қуёш унга тунд қарайди, гўё ер билан иш риштаси узилгандай. Рассомона кўз билан сўзда чизилган бу манзарадан ҳайратланмасликнинг иложи йўқ. Шоир қўллаган бетакрор ўхшатишлар ва бошқа бадий деталлар орасидаги мутаносибликлар ана шу ҳайратланиш заминига айланган.

Шеърнинг тўртинчи бўлимида қишнинг инжиқ феъли ҳақида ўйлаган лирик қаҳрамон баҳор соғинчи билан яшайди. Қишда ёққан ёмғир шу орзусига етишувига йўл очиб берувчи восита. Аммо шоир талқинидаги қиш анчайин шафқатсиз. Хусусан, изғирини ва қори гулларни хазон этишга уста. Шоир ана шундан алағда. "Қорда қолган гул" шеърида, шу ташвишини ифодаларкан, қор хазон этган гул – бемаврид сўндирилган севгига ачиниш мотивига айланган. Шоир қор сўлдирган гулга ачиниш мурожаат қилади:

Тўлсанг – нурга тўлгин, қорга тўлмагин,
Кулсанг – қониб қулгин, бўзлаб қулмагин,
Сўлсанг – ёниб сўлгин, музлаб сўлмагин,
Гулгинам, шу қисмат сенга равоми?.. [2; 104]

Шоир лирик қаҳрамони севгилисига ҳамдардлиги изҳорининг бадий жозибаси ва таъсирчанлигини кучайтиришда тарсеъ санъатидан фойдаланган, унда дастлабки уч сатрдаги деярли барча сўзлар ўзаро қофияланиб, изҳор қилинаётган тасалли ва ҳамдардлик руҳининг теранлигини таъминлаган.

Албатта, қишнинг етакчи атрибути – изғирин ва қаҳратон совуқлари ҳамда қор ва ёмғир, қор ва ёмғирнинг совуқдан музлаши туфайли оёқ остининг тойғончикка айланиши, кўчаларнинг лойлиги, томлар боғотларини сумалаклар қоплаши. Қиш шу феълига амал қилиб, ўз муддатида қишлигини қилса – табиийки, аввало, ер парқу қор кўрпаси остида яйраб тин олади, келаси йил ҳосилига ҳомилаликка тайёрлана боради. Аммо таассуфлар

бўлсинки, гоҳо қиш номига лойиқ келмайди, ”заминни ўйга толган аёл каби қор”ни кутишга мажбур қилади, иримига тўртта қорни унга раво кўрмай, ”минг алвонда товланади”, бироқ Баҳор бўла олмайди. ”Қиш дегани” шеърида тасвирланган бу манзара ”Қишнинг сўнги куни” шеърида давом эттирилиб, қишнинг жонузар ҳолатда баҳорга ўрин бўшатиши хос лавҳаларга тўлдирилган. Мана ўша ҳаракатлар оғушидаги сулув манзара:

Жон узгиси келмайди қишнинг,
Юммас сўлгин қовоқларини.
Суллайса ҳам абгор вужуди,
Йиғиштирмас оёқларини.
Қувғин руҳи дўнар булутга,
Қарғаларга кўчади жони.
Ва уларни ундайди кўкка,
Юзин ёпмоқ бўлиб осмоннинг.
Осмон эса сиғмас ўзига,
Тўлғоқ тутган каби безовта.
Туғилмоқда баҳор қуёши,
Уни тўсмоқ энди бефойда. [1;78]

Интиқо олаётган қиш қиёфаси шу хилда кўримли қилиб гавдалантирилган. Бунда шоир жонлантириш, ўхшатиш ва сифатлаш каби тасвирий воситалардан фойдаланган эса-да, нима учундир қофияларнинг тўқ ва жарангдор бўлишига етарли эътибор бермаган. Хуллас, қиш шундай бир фаслки, ҳамиша унда қуёшни – иссиқни соғиниш изтиробини билан яшайсан, киши. Шу маънода қиш ва қуёш контрасти фасл моҳиятини белгилайди. “Қиш тонгидаги туш” шеърида шу моҳият туш воситасида табиий таҳлил қилинган. Лирик қаҳрамон ўзини булутлар этагида осилганча қуёшни қиш булутларидан кутқазиб илинжида ва сарсари кезаётганини туш кўради. Ниҳоят у осмонга чўзиқ кўли билан “Қайлардасан, қуёшим?..” дея чўчиб кўзини очган ҳолда уйғониб кетади. Шоир туш воситасида ҳам қуёшли кунлар соғинчини ифодалаш орқали ҳаётсеварлик туйғусини тараннум этган.

Адабиётлар:

1. Хаёлинг мен билан (шеърлар, ғазаллар, мухаммаслар, достон)–”Бухоро” нашриёти, 1997, 10,5 б.т.
2. Сунбула (Достон, шеърлар, ғазаллар).–”Бухоро” нашриёти, 2002, 9,0 б.т.
3. Amonova Z. CONFLICT INTERPRETATION IN CLASSICAL LITERATURE //Конференции. – 2020.
4. Rajabova M. B., Akhrorova Z. R. UVAYS QARANIY IN THE INTERPRETATION OF FARIDUDDIN ATTAR AND ALISHER NAVOI //Scientific reports of Bukhara State University. – 2020. – Т. 4. – №. 2. – С. 219-223.
5. Вақоевна R. M., Охунжоновна S. H., Qodirovna A. Z. ANALYTICAL AND SYNTHESIZED FOLKLORISM IN NAVOI'S WORK //Journal of Contemporary Issues in Business and Government. – 2021. – Т. 27. – №. 2. – С. 1626-1633.
6. Safarova H. “HAPPINESS IS THE FLAG LANGUAGE, FROM HAPPINESS I AM ALSO A TONGUE!”... ON THE EXAMPLE OF THE WORK OF THE POET SAMANDAR VOHIDOV //Конференции. – 2020.
7. Сафарова Ҳилола. Гулларингни айлади чўп қарға, бойқуш, зоғ тилим... Тил, адабиёт, таржима, адабий танқидчилик халқаро илмий форуми: замонавий ёндашувлар ва истиқболлар. Халқаро илмий-амалий анжуман материаллари тўплами. 2021 йил 26-27 март. Бухоро
8. Qodirova N. S. SOME CHARACTERISTIC FEATURES, SKILLS AND STYLE OF THE LITERARY CRITIC //Web of Scholar. – 2018. – Т. 5. – №. 2. – С. 32-35.
9. Qodirova N. S. Problems Of Style And Creative Individuality In Literature //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2021. – Т. 25. – №. 2. – С. 254-260.